

Ο Ναζισμός και το «εύσημο» του Κακού

Κώστας Παπαχρήστου

28.06.2023

16:55

Γνώμες

Εγγραφή

Είσοδος

Γνώμες

Ο Ναζισμός και το «εύσημο» του Κακού

Μοιράσου το

Περισσότερες Γνώμες

Οι πόροι και η χρήση τους

Ελεγχος

Γιάννης Πρετεντέρης

Αστάθεια

Γιάννης Πρετεντέρης

Ursula's Last Dance (?)

28.06.2023

16:55

Γνώμες

Σκέψεις πάνω στην ιδέα του Κακού, με αφορμή την επανεμφάνιση νεοναζιστικής «σκιάς» στο ελληνικό Κοινοβούλιο.

Οι πρόσφατες επαναληπτικές εθνικές εκλογές ανέδειξαν ένα άγνωστο, ως χθες, πολιτικό κόμμα, το οποίο στηρίχθηκε ανοιχτά (αν όχι καθοδηγήθηκε υπόγεια) από ηγετικό στέλεχος του νεοναζιστικού χώρου, καταδικασμένο σε φυλάκιση για εγκληματική δράση. Είναι μία επιστροφή του εν λόγω χώρου στη Βουλή «από την πίσω πόρτα», παρά τα ad hoc νομικά αναχώματα που είχαν τεθεί για να αποτρέψουν αυτό το ενδεχόμενο. Πρόκειται, θα λέγαμε, για μία «κοινοβουλευτική επανακανονικοποίηση» του εγχώριου νεοναζισμού.

Βέβαια, το κόμμα αυτό δεν είναι το μοναδικό από τον χώρο της άκρας Δεξιάς που θα φιλοξενηθεί στη νέα Βουλή (ας μην

ξεχνάμε ότι σε αυτήν εμφιλοχώρησαν ακόμα και εκπρόσωποι του πιο ακραίου θρησκευτικού φονταμενταλισμού [1] με ιδιαίτερους δεσμούς με το αντιδημοκρατικό καθεστώς της Ρωσίας). Εν τούτοις, η ιδέα μιας – έμμεσης, έστω, και δι’ αντιπροσώπων – κοινοβουλευτικής επανεμφάνισης του νεοναζισμού, αφήνει την αίσθηση μιας γροθιάς στο στομάχι. Η εξήγηση γι’ αυτή την ανακλαστική αντίδραση βρίσκεται στις πιο σκοτεινές σελίδες της παγκόσμιας Ιστορίας...

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι, στη συνείδηση του δημοκρατικού ανθρώπου, ο Ναζισμός διατηρεί προεξάρχουσα θέση στην κλίμακα του ανθρώπινου Κακού. Για κάποιους μελετητές του Ολοκαυτώματος, μάλιστα, δεν έχουμε εδώ να κάνουμε με το συμβατικό «ανθρώπινο» Κακό αλλά με κάτι που ξεπερνά κι αυτά ακόμα τα ανθρώπινα μέτρα.

Σε ένα παλιό κείμενο [2] είχαμε επιχειρήσει να εξετάσουμε το ζήτημα αυτό από φιλοσοφική άποψη. Το παρόν σημείωμα θα μπορούσε να ιδωθεί σαν προέκταση εκείνων των σκέψεων, με αφορμή την είσοδο ενός ακόμα κατ’ ουσίαν νεοναζιστικού κόμματος στο ελληνικό Κοινοβούλιο.

Παρά τα 6 εκατομμύρια των θυμάτων του Ολοκαυτώματος και τις φρικιαστικές αποκαλύψεις των εγκλημάτων του Ναζισμού, η ναζιστική ιδεολογία εξακολουθεί να ασκεί κάποιο βαθμό γοητείας σε ένα πολύ μικρό αλλά πάντα επικίνδυνο ποσοστό της παγκόσμιας κοινότητας. Αντισυστημικές ρητορείες με κρυπτο-ναζιστική (έως φιλο-ναζιστική) απόχρωση ακούγονται όλο και πιο ανοιχτά σε χώρες της δημοκρατικής Ευρώπης, ενώ ανομολόγητες ιδεολογικές «συμπάθειες» μπορεί κάποιος να διακρίνει ακόμα και μέσα σε κόμματα του δημοκρατικού τόξου.

Έτσι, μία αναλυτική προσέγγιση στο φαινόμενο του Ναζισμού δεν αποτελεί αποκλειστικό αντικείμενο της Ιστορίας αλλά, δυστυχώς, αφορά ένα πολιτικό και φιλοσοφικό ζήτημα που διατηρείται ζωντανό ως τις μέρες μας.

Για το συντριπτικά μεγάλο ποσοστό των ανθρώπων, εκείνων δηλαδή που δεν έχουν «μολυνθεί» από ναζιστικές ιδέες, η

ηθική αξιολόγηση του Ναζισμού είναι δεδομένη και αυτονόητη: Οι Nazi ήταν εκπρόσωποι του ακραίου, του απόλυτου Κακού. Μια βαθύτερη εξέταση του θέματος, εν τούτοις, επιβάλλει ιδιαίτερη προσοχή σε ό,τι αφορά τη χρήση του όρου «κακό». Το παρακάτω απλοϊκό ερώτημα μοιάζει σχεδόν ρητορικό:

– Ήταν ο Ναζισμός κακός;

Αν απαντήσουμε καταφατικά, έχουμε πέσει σε μία φοβερή παγίδα που άθελά μας στήσαμε μόνοι μας: Δώσαμε στον Ναζισμό ανθρώπινο πρόσωπο! Ας μου επιτραπεί να εξηγήσω:

Το κακό – ακόμα και στην ακραία εκδοχή του – σχετίζεται με την ηθική διαβάθμιση του ανθρώπινου χαρακτήρα. Έξω από τον άνθρωπο δεν υπάρχει «καλό» ή «κακό». Έτσι, αν χαρακτηρίσουμε τον Χίτλερ ως «κακό», του έχουμε αυτομάτως αναγνωρίσει την ανθρώπινη ιδιότητα. Την οποία αμφίβολο είναι ότι εκείνος και το καθεστώς του έφεραν.

Τι είναι, όμως, αυτό που καθορίζει και οριοθετεί την ανθρώπινη ιδιότητα; Απόλυτη απάντηση δεν υπάρχει έξω από το σαφές πλαίσιο που ορίζει η βιολογία. Αν, εν τούτοις, δεχθούμε τον άνθρωπο κατά κύριο λόγο ως ηθικό μέγεθος, τότε μπορούμε να πούμε ότι το κριτήριο που επιβεβαιώνει ή απορρίπτει, ανάλογα, την πιο πάνω ιδιότητα, είναι η αυτοσυνειδησία. Συγκεκριμένα, πώς τοποθετεί το άτομο τον εαυτό του μέσα στο πλέγμα της αιτιότητας.

Ο άνθρωπος παράγει αιτιότητα αλλά και υπόκειται σε αυτήν. Δηλαδή, συμμετέχει στην αιτιακή αλυσίδα τόσο ως γενεσιουργό αίτιο, όσο και ως υποκείμενο αποτέλεσμα. Ειδική σημασία για την παρούσα συζήτηση έχει το κομμάτι της αιτιότητας που αφορά τις ανθρώπινες σχέσεις. Ένα άτομο, λοιπόν, μπορεί να επηρεάσει τη ζωή ενός άλλου ατόμου, το οποίο, με τη σειρά του, μπορεί να επηρεάσει τη ζωή του πρώτου. Σε ακραία περίπτωση, ένας άνθρωπος μπορεί να σκοτώσει κάποιον άλλον αλλά και να σκοτωθεί από εκείνον. Αυτή η αμφίδρομη σχέση με την αιτιότητα αποτελεί, εξ

ορισμού, μέρος της αυτοσυνειδησίας κάθε ατόμου ή, συλλογικά, κάθε κοινωνικής ομάδας.

Υπάρχει, εν τούτοις, μία ακραία παρέκκλιση από τον τελευταίο αυτό κανόνα. Πρόκειται για τον συνειδησιακό τύπο που πιστεύει – και δεν διστάζει να επιβάλει ακόμα και με τη βία την πίστη του αυτή – ότι δικαιούται να επηρεάζει την αιτιότητα χωρίς να υπόκειται σε αυτήν. Ο τύπος αυτός, δηλαδή, έχει συνειδητά απαρνηθεί την ανθρώπινη ιδιότητά του, απονέμοντας αυθαίρετα στον εαυτό του έναν ανώτερο ρόλο: αυτόν ενός οιονεί «θεού»!

Στην κατηγορία αυτή ανήκαν οι Ναζι. Όπως έχουμε σημειώσει [2] θεωρούσαν τους εαυτούς τους ως εκπρόσωπους μίας φυσικής Αρχής που είχε το απόλυτο δικαίωμα να αποφασίζει για την ύπαρξη ή τον αφανισμό οποιασδήποτε κοινωνικής ομάδας, οσοδήποτε μεγάλης, χωρίς η ίδια αυτή «Αρχή» να υπόκειται σε άνωθεν έλεγχο ή έξωθεν αμφισβήτηση της παντοδυναμίας της.

Αυτό που καθιστά το ναζιστικό καθεστώς μοναδικό ανάμεσα σε άλλα ρατσιστικά καθεστώτα είναι το γεγονός ότι, υπερβαίνοντας τα όρια του «απλού» κοινωνικού διαχωρισμού, επιδόθηκε σε φυλετική εξόντωση. Στο πλαίσιο της μαζικής αυτής δολοφονίας, οι Ναζι λειτούργησαν σαν «θεοί» που μπορούσαν να επιλέξουν αυθαίρετα σε ποιο ανθρώπινο είδος θα εκχωρούσαν το δικαίωμα στη ζωή, και σε ποιο είδος θα το αρνούσαν και θα το καταργούσαν.

Έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστεί εδώ ότι η εξόντωση δεν ήταν πράξη αυτοσυντήρησης του χιτλερικού καθεστώτος απέναντι σε μία ανθρώπινη ομάδα που το απειλούσε, αλλά αποτέλεσμα και μόνο της διαστροφικής ιδεολογίας του Ναζισμού. Και αυτό ακριβώς είναι που κάνει το ναζιστικό καθεστώς να ξεχωρίζει από άλλα εγκληματικά καθεστώτα, όπως εκείνο του Στάλιν. (Σε ένα παλιότερο κείμενο [3] είχαμε αναφερθεί αναλυτικά στα εγκλήματα των δύο αιμοσταγών δικτατόρων του εικοστού αιώνα.)

Συμπερασματικά, η παρέκκλιση από την ανθρώπινη αυτοσυνειδησία, κι ακόμα περισσότερο η διάπραξη μαζικού εγκλήματος στη βάση της παρέκκλισης αυτής, αυτοδικαίως αφαιρεί από τους δολοφόνους το προνόμιο να θεωρούνται άνθρωποι. Συνεπώς, το να χαρακτηρίζουμε απλοϊκά τους Nazi ως «κακούς» συνιστά τιμή για εκείνους, αφού το κακό αποτελεί διαβάθμιση του ανθρώπινου χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό, δηλαδή, τους προβιβάζουμε άθελά μας σε ανθρώπους, κάτι που οι Nazi είναι αμφίβολο πως ήταν. Ο Ναζισμός δεν δικαιούται το «εύσημο» του Κακού!

Για τον λόγο αυτό, αν και θα ήταν λάθος να υπερεκτιμήσουμε φοβικά το πολιτικό μέγεθος ενός νεοεμφανιζόμενου, στα κοινοβουλευτικά πράγματα, πολιτικού κόμματος που αναφανδόν εισπράττει νεοναζιστικά εγκώμια, στις συνειδήσεις μας το κόμμα αυτό θα συνδέεται αναπόφευκτα με τις σκοτεινότερες και πιο αποκρουστικές σελίδες της παγκόσμιας Ιστορίας.

Ο Κώστας Παπαχρήστου είναι Φυσικός και εκπαιδευτικός στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

[1]

<https://www.tovima.gr/2023/06/08/opinions/thriskeytikos-fontamentalismos-kai-atomika-dikaiomata/>

[2]

<https://www.tovima.gr/2016/03/29/opinions/o-xitler-kai-i-filosofiki-thewrisi-toy-kakoy/>

[3]

<https://www.tovima.gr/2019/11/08/opinions/xitler-kai-stalin-sti-zygaria-tou-kakou/>

ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ

ΕΚΛΟΓΕΣ 2023

ΝΑΖΙΣΜΟΣ